

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ
6, 1992**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1995

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νικόλαος ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, Ανασκαφές Βυζαντινών Κάστρων στη Δ. Μακεδονία	1
Αρετή ΧΟΝΔΡΟΓΙΑΝΝΗ-ΜΕΤΟΚΗ, Αλιάκμων 1992, Προϊστορική ανασκαφή στα Κρανίδια	35
Στέλλα ΔΡΟΥΓΟΥ, Βεργίνα: Το ιερό της Μητέρας των Θεών	45
Χρυσούλα ΣΑΑΤΣΟΓΛΟΥ-ΠΑΛΙΑΔΕΛΗ, Βεργίνα 1992. Ανασκαφή στο ιερό της Εύκλειας (1982-1992). Σύντομος απολογισμός	51
Παναγιώτης ΦΑΚΛΑΡΗΣ, Βεργίνα. Ανασκαφή ακρόπολης 1992	59
Αγγελική ΚΟΤΤΑΡΙΔΟΥ, Βεργίνα 1992	67
Αγγελική ΚΟΤΤΑΡΙΔΟΥ - Θεμιστοκλής ΒΑΚΟΥΛΗΣ, Ανασκαφικές έρευνες στην ευρύτερη περιοχή της Βεργίνας-Πουρνάρι 1992	81
Ελισάβετ-Μπεττίνα ΤΣΙΓΑΡΙΔΑ, Ελληνιστικό σπίτι στη Βεργίνα, 1992	85
Βικτώρια ΑΛΛΑΜΑΝΗ - Μαρία ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ, Σωστικές ανασκαφές στην πόλη της Βέροιας	93
Ιωάννης ΑΚΑΜΑΤΗΣ, Η αγορά της Πέλλας κατά το 1991-1992	111
Μαρία ΛΙΛΙΜΠΙΑΚΗ-ΑΚΑΜΑΤΗ, Από την τοπογραφία και τα νεκροταφεία της Πέλλας	127
Πάυλος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Ο μακεδονικός τάφος Β' της Πέλλας	137
Αικατερίνη ΠΑΠΑΕΥΘΥΜΙΟΥ-ΠΑΠΑΝΘΙΜΟΥ - Αγγελική ΠΙΛΑΛΗ-ΠΑΠΑΣΤΕΡΙΟΥ, Ανασκαφή στο Αρχοντικό Γιαννιτσών	151
Αναστασία ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ - Πάυλος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Συστηματική ανασκαφή της τούμπας του Αρχοντικού Γιαννιτσών 1992	163
Σουλτάνα ΒΑΛΑΜΩΤΗ, Γεωργικά προϊόντα από το νεολιθικό οικισμό Γιαννιτσά Β: Προκαταρκτική προσέγγιση μέσω των αρχαιοβοτανικών δεδομένων	177
Αναστασία ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Από το βόρειο νεκροταφείο της αρχαίας Έδεσσας	185
Σταύρος ΚΩΤΣΟΣ, Ανασκαφή νεολιθικού οικισμού στη βιομηχανική περιοχή Δροσιάς Έδεσσας	195
Βικτώρια ΑΛΛΑΜΑΝΗ - Βασιλική ΜΙΣΑΗΛΙΔΟΥ, Ανασκαφικές έρευνες στην αρχαία «Μίεζα»	203
Δημήτριος ΠΑΝΤΕΡΜΑΛΗΣ, Η ύδραυλις του Δίου	217

Σεμέλη ΠΙΝΓΙΑΤΟΓΛΟΥ, Το ιερό της Δήμητρας στο Δίον. Ανασκαφή 1992	223
Αριστοτέλης ΜΕΝΤΖΟΣ, Η κοιμητηριακή βασιλική του Δίου. Τα προσκτίσματα	235
Ματθαίος ΜΠΕΣΙΟΣ, Ανασκαφές στη Βόρεια Πιερία, 1992	245
Κάτια ΛΟΒΕΡΔΟΥ-ΤΣΙΓΑΡΙΔΑ, Ανασκαφικές έρευνες μέσα στο κάστρο του Πλαταμώννα	249
Στέλιος ΑΝΔΡΕΟΥ - Κώστας ΚΩΤΣΑΚΗΣ, Ανασκαφή Τούμπας Θεσσαλονίκης 1992	259
Κώστας ΣΟΥΡΕΦ, Τούμπα Θεσσαλονίκης 1992: Το ανασκαφικό έργο στην τράπεζα	273
Θεοδοσία ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ-ΤΙΒΕΡΙΟΥ, Θεσσαλονίκη, οδός Ισαύρων 5: Πρώτες ειδήσεις και συμπεράσματα από μια παλιά ανασκαφή	295
Ντίνα ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΥ, Από τις ανασκαφές της Θεσσαλονίκης κατά το 1992	305
Δημήτρης ΝΑΛΠΙΑΝΤΗΣ, Νεότερα ευρήματα από σωστικές ανασκαφές στη Θεσσαλονίκη	311
Ευτέρπη ΜΑΡΚΗ, Ανασκαφή στοάς Χορτιάτη	327
Δημήτρης ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ - Κατερίνα ΣΚΟΥΡΤΟΠΟΥΛΟΥ, Μεσημεριανή τούμπα Τριλόφου Νομού Θεσσαλονίκης. Ανασκαφική περίοδος 1992	339
Κώστας ΚΩΤΣΑΚΗΣ - Στέλιος ΑΝΔΡΕΟΥ, Επιφανειακή έρευνα Λαγκαδά: Περίοδος 1992	349
Μιχάλης ΤΙΒΕΡΙΟΣ, Οι ανασκαφικές έρευνες στη διπλή τράπεζα της Αγχιάλου κατά το 1992	357
Μαρία ΤΣΙΜΠΙΔΟΥ-ΑΥΛΩΝΙΤΗ, Ταφικός τύμβος στον Αγ. Αθανάσιο Θεσσαλονίκης: Νέα ανασκαφικά στοιχεία	369
Πολυξένη ΑΔΑΜ-ΒΕΛΕΝΗ - Ελισάβετ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ - Μαρία ΜΑΓΚΑΦΑ, Όσσα 1992. Η κεραμική του οικισμού και τα αρχαιοβοτανικά κατάλοιπα	383
Κώστας ΣΙΣΜΑΝΙΔΗΣ - Απόστολος ΚΕΡΑΜΑΡΗΣ, Ανασκαφή στο Καλαμωτό Θεσσαλονίκης	395
Σοφία ΜΟΣΧΟΝΗΣΙΩΤΗ, Ανασκαφική έρευνα στην αρχαία Αρέθουσα	405
Πολυξένη ΑΔΑΜ-ΒΕΛΕΝΗ, Αρχαίο φρούριο στα Βρασνά	415
Θώμη ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΥ, Ο Β' ταφικός τύμβος της τούμπας Παιονίας	425
Θώμη ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΥ - Μαγδαληνή ΒΑΛΛΑ, Ευρωπός 1991-1992	433
Ιουλία ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΥ, Ποσειδί 1992	443
Κώστας ΣΙΣΜΑΝΙΔΗΣ, Ανασκαφή αρχαίων Σταγείρων 1992	451

Ιουλία ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΥ - Ελισάβετ-Μπεττίνα ΤΣΙΓΑΡΙΔΑ, Ανασκαφική έρευνα στα Νέα Ρόδα Χαλκιδικής	467
Μαρία ΠΑΠΠΑ, Τούμπα Αγίου Μάμαντος Χαλκιδικής. Ανασκαφή νεκροταφείων	478
Κώστας ΣΙΣΜΑΝΙΔΗΣ - Γεωργία ΚΑΡΑΤΣΚΟΥ, Σωστική ανασκαφή στην Ποτίδαια Χαλκιδικής	485
Jill CARINGTON-SMITH - Julia VOCOTOPOULOU, Excavation at Koukos, Sykia	495
Φανή ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Αρχαία Όλυνθος: Μεθοδολογία αποκατάστασης οικιών βόρειου λόφου	503
Θεοχάρης ΠΑΖΑΡΑΣ - Αικατερίνη ΤΣΑΝΑΝΑ, Ανασκαφικές έρευνες στη Βεριά Ν. Συλλάτων (1992)	511
Γεώργιος ΓΟΥΝΑΡΗΣ - Γεώργιος ΒΕΛΕΝΗΣ, Ανασκαφή Φιλίππων 1991-1992	529
Γιώργος ΚΑΡΑΔΕΔΟΣ, Χρυσάνθη ΚΟΥΚΟΥΛΗ-ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΗ, Φανή ΡΕΒΥΘΙΑΔΟΥ, Ρυθμιστικό σχέδιο Αμφιπόλεως	533
Μαρία ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ-ΠΑΤΕΡΑ, Από τη νεκρόπολη της αρχαίας Αμφίπολης	549
Χρυσάνθη ΚΟΥΚΟΥΛΗ-ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΗ - Ι. ΑΣΛΑΝΗΣ - Φ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, Προμαχώνας-Τορολνίτσα. Ένα πρόγραμμα ελληνοβουλγαρικής συνεργασίας	561
Arturo VARGAS - Κώστας ΤΟΥΛΟΥΜΗΣ - Ιωάννα ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ - Σουλτάνα ΒΑΛΑΜΩΤΗ - Ροζαλία ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ, Ανασκαφές στην προϊστορική τούμπα του Αρκαδικού Δράμας	577
Κατερίνα ΤΡΑΝΤΑΛΙΔΟΥ - Α. ΝΤΑΡΛΑΣ, Έρευνες στα σπήλαια του Νομού Δράμας, 1992	587
Πηνελόπη ΜΑΛΑΜΑ - Θεόδωρος ΣΑΛΩΝΙΔΗΣ, Ελληνιστική οικία στο Λιμένα Θάσου	605
Roland ETIENNE, Εργασίες της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής στη Θάσο το 1992	617
Σταυρούλα ΔΑΔΑΚΗ, Ιστορικά πρόσωπα σε νεότερη τοιχογραφία της μονής Τιμίου Προδρόμου Σερρών	623
Ηλέκτρα ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΧΑΤΖΗΠΟΛΥΧΡΟΝΗ, Ανασκαφή Μαρώνειας 1992	633
Νίκος ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ, Προνεολιθικά ευρήματα από την αιγαιακή Θράκη ...	643
Διαμαντής ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ, Ανασκαφή τύμβων στα νεκροταφεία της αρχαίας Στρώμης	655

Τζένη ΤΣΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Μεσημβρία - Ζώνη. Ανασκαφή 1992	669
Χ. ΚΑΡΑΔΗΜΑ - Μ. ΚΟΥΤΣΟΥΜΑΝΗΣ, Αρχαιολογικές εργασίες Σαμο- θράκης 1992	677
Ευδοκία ΣΚΑΡΛΑΤΙΔΟΥ, Ανασκαφή αρχαίων σπιτιών στο βόρειο περίβολο των Αβδήρων	685
Σοφία ΔΟΥΚΑΤΑ-ΔΕΜΕΡΤΖΗ, Ανασκαφή Παληοχώρας Μαρώνειας 1992	695
Θεολόγος ΑΛΙΠΡΑΝΤΗΣ, Ανασκαφή στον Άγιο Χαράλαμπο Μαρώνειας 1992	711
Ευρυδίκη ΓΕΩΡΓΑΝΤΕΛΗ, Εύρημα τραχέων από τη Ροδόπη	717
Δ. ΒΛΑΧΟΣ - Γ. ΛΑΒΒΑΣ, Αρχείο Μνημείων περιφέρειας Κεντρικής Μακε- δονίας. Ερευνητικό πρόγραμμα ΑΠΘ 2604	731
Ευαγγελία ΚΑΜΠΟΥΡΗ, Το έργο της προστασίας των νεώτερων μνημείων και των ιστορικών τόπων (οικισμών) στη Μακεδονία και τη Θράκη	739

Α. ΚΟΤΤΑΡΙΔΟΥ - Θ. ΒΑΚΟΥΛΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΒΕΡΓΙΝΑΣ-ΠΟΥΡΝΑΡΙ 1992

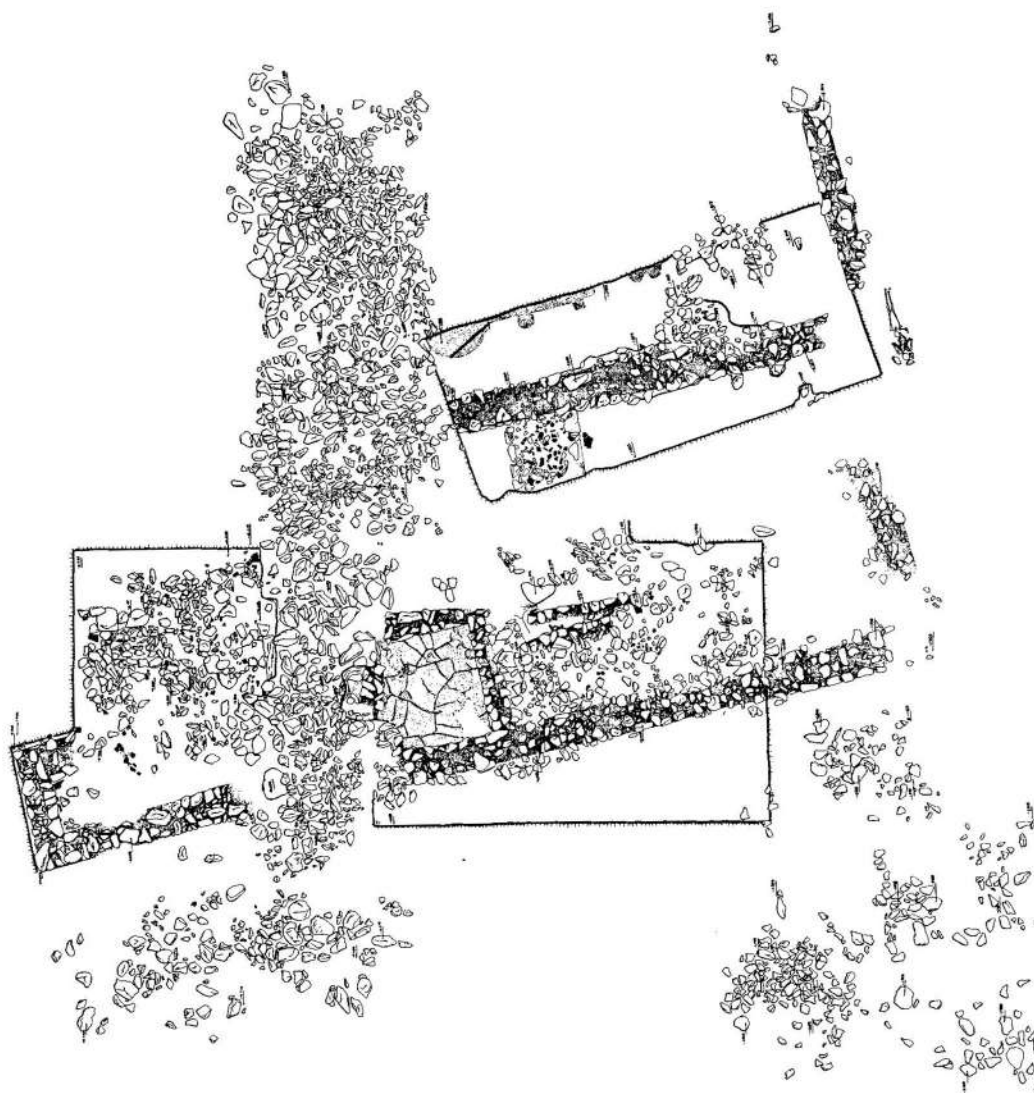
Κατά την ανασκαφική περίοδο Αυγούστου-Σεπτεμβρίου 1992 διενεργήθηκε ανασκαφική έρευνα στη θέση Πουρνάρι της Βεργίνας 2,5 χλμ. περίπου δυτικά της αρχαίας πόλης. Πρόκειται για την κορυφή ενός λόφου στις παρυφές των Πιερίων, η οποία δικαιολογεί το όνομά της, αφού είναι κατάφυτη με πουρνάρια και λίγους κέδρους. Η θέση έχει οπτική επαφή με την ακρόπολη των Αιγών και τη Βέροια, ενώ ταυτόχρονα εποπτεύει την κοιλάδα του Αλιάκμονα.

Μετά από επιφανειακή έρευνα εντοπίστηκαν σε μεγάλη έκταση επιφανειακοί λιθωροί από αργούς λίθους. Οι δοκιμαστικές τομές γρήγορα έδωσαν αρκετά αρχιτεκτονικά στοιχεία, που, παρόλο το μικρό πάχος των επιχώσεων —έως 60 εκ.— και τη διαταραχή που προκάλεσαν οι ρίζες των θάμνων, μας επιτρέπουν να αναγνωρίσουμε με αρκετή ασφάλεια τρεις οικοδομικές φάσεις (Σχ. 1).

Κύριο στοιχείο της οψιμότερης φάσης, που είναι η επιφανειακή, είναι μια επιμήκης στρώση αργών λίθων μεσαίου και μεγάλου μεγέθους με κατεύθυνση από τ' ανατολικά προς τα δυτικά με μέγιστο ορατό μήκος τα 20 μ. και μέγιστο πλάτος τα 4 μ. Αυτή η φάση δεν επιχώθηκε ποτέ εκτός από μια λεπτή στρώση φυλλοχώματος και, παρά το γεγονός ότι διαταράχτηκε έντονα απ' την πυκνή θαμνώδη βλάστηση, μας επιτρέπει να αναγνωρίσουμε αποσπασματικά μέτωπα αργολιθοδομικών τοίχων πάχους έως ενός μέτρου, τόσο στον άξονα Α-Δ, όσο και στον άξονα Β-Ν.

Σε παλιότερη φάση, που είναι και η αμέσως προηγούμενη ανήκει ένα κτίριο μεγάλων διαστάσεων που εκτείνεται βόρεια και νότια της επιφανειακής φάσης και του οποίου η κάτοψη δεν αποκαλύφτηκε πλήρως. Ένας ισχυρός αργολιθοδομικός τοίχος μήκους 19,5 μ. και πάχους 75 εκ. με κατεύθυνση ΒΑ-ΝΑ, αποτελεί το δυτικό όριο του κτιρίου προς το ρέμα του Αλμυρόλακκου. Νότια της επιφανειακής φάσης και κάτω από ένα αραιό στρώμα καταστροφής, αποκαλύφτηκε ορθογώνιος χώρος με δάπεδο από παχιά στρώση ροδόχρωμου κονιάματος, ο οποίος ορίζεται από αργολιθοδομικούς τοίχους πάχους 50 εκ. και το μεγάλο τοίχο του κτιρίου. Πάνω στο δάπεδο βρέθηκαν λευκά κονιάματα τοίχων, ενώ εντύπωση προκαλεί η παντελής έλλειψη κεραμικής και άλλων κινητών ευρημάτων. Ο χώρος έχει διαστάσεις 2,5x2,4 μ., χωρίς όμως να έχει αποκαλυφτεί το βόρειο πέρας του, αφού σ' αυτό το σημείο επικαλύπτεται από την επιφανειακή φάση που δεν αφαιρέθηκε μέχρι να διασαφηνιστεί η κάτοψή της.

Στα βόρεια της επιφανειακής φάσης, εκεί όπου ο τοίχος γωνιάζει στ' ανατολικά ορίζοντας μια κόγχη πλάτους ενός μόλις μέτρου, σώζονται *in situ* υπολείμματα δα-

Σχ. 1. Ανασκαφή στο Πουρνάρι 1992. Το ελληνιστικό οικοδόμημα.

πέδου από αντίστοιχο με το προηγούμενο δάπεδο κονίαμα καθώς και ερυθρά κονιάματα τοίχου που αντιστοιχούν σ' ένα δεύτερο στεγασμένο χώρο. Υπολείμματα μιας πυράς που σχετίζεται μ' αυτή τη φάση περιείχαν όστρακα από δύο τουλάχιστον καμένες αβαφείς χύτρες, ενώ ένα θραύσμα πήλινου αγωγού δείχνει ότι το κτίριο πιθανώς υδρευόταν.

Η πρωιμότερη εντοπισμένη οικοδομική φάση στο χώρο, αντιστοιχεί σ' ένα δεύτερο ορθογώνιο κτίριο ανατολικά του προηγούμενου. Ένας ισχυρός αργολιθοδομικός τοίχος μήκους 9,40 μ. και πάχους 80 εκ. γωνιάζει στ' ανατολικά με μέγιστο σωζόμενο μήκος 5,5 μ. Πάνω του ακουμπάει μια ορθογώνια λίθινη κατασκευή διαστάσεων 1,5x1,5 μ. με γεμίσματα από μικρές πέτρες και θραύσματα κεράμων οροφής, της

οποίας όμως η χρήση δεν μπορεί να ερμηνευτεί. Κομμάτια ερυθρού κονιάματος τοίχου δηλώνουν την επιμελημένη κατασκευή και αυτής της οικοδομικής φάσης.

Στο εσωτερικό του κτιρίου και στο επίπεδο θεμελίωσης η οριζόντια στρωματογραφία επιτρέπει τη διάκριση των παρακάτω στοιχείων: τμήμα ενός λάκκου διαμέτρου 1,5 μ., ενός ευθύγραμμου αυλακιού μήκους 2,4 μ. που οδηγεί σ' αυτόν και δύο μορφωμάτων με κυκλική και τετραγωνική διατομή, τα οποία θα μπορούσαν να αποτελούν οπές υποδοχής υποστηλωμάτων.

Η βορειοδυτική γωνία του κτιρίου έχει καταστραφεί απ' το λάκκο μιας ακτέριστης ταφής που φαίνεται να είναι χριστιανική απ' τη θέση των χεριών του νεκρού —σταυρωμένα στο ύψος του στήθους— και της τοποθέτησης του κεφαλιού στα δυτικά. Οι κακώσεις στα οστά των άκρων και του κρανίου του νεκρού δηλώνουν βίαιο θάνατο.

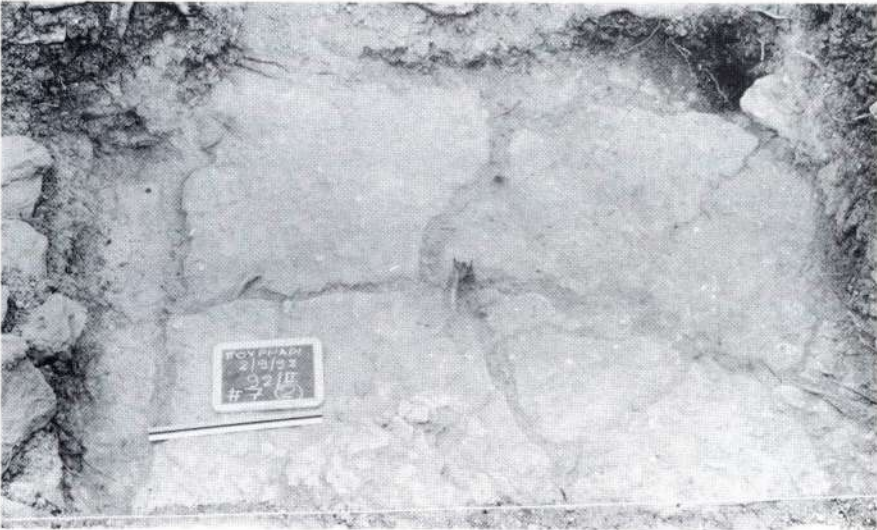
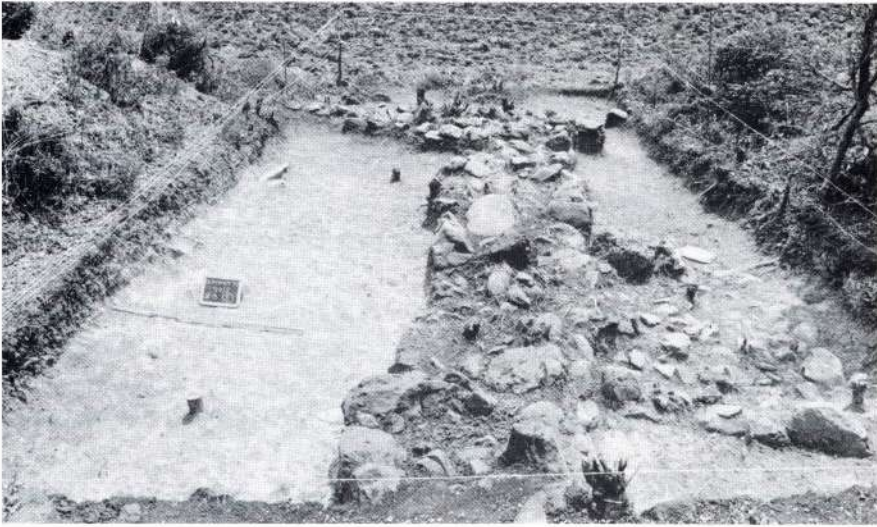
Η κάτοψη των κτιρίων και των τριών φάσεων δεν έχει αποκαλυφτεί πλήρως και η λειτουργία τους παραμένει άγνωστη. Εντύπωση προκαλεί η ελάχιστη κεραμική και η απουσία κινητών ευρημάτων, που, εάν συνδυαστούν με τις μεγάλες διαστάσεις των οικοδομικών λειψάνων και την επιμελημένη κατασκευή, δεν επιτρέπουν, κατ' αρχήν, την ερμηνεία των κτιρίων ως ιδιωτικών οικιών.

Απ' όσο μας επιτρέπει η ελάχιστη κεραμική μπορούμε με σχετική ασφάλεια να χρονολογήσουμε το σύνολο της οικοδομικής δραστηριότητας στη θέση αυτή στα ελληνιστικά και τα πρώιμα ρωμαϊκά χρόνια.

Έδεσσα,
Εφορεία Κλασικών Αρχαιοτήτων

Αγγελική Κοτταρίδου
Θεμιστοκλής Βάκουλης

Βεργίνα, Πουρνάρι. 1. Άποψη της ανασκαφής. 2. Το δάπεδο από κουρασάνι. 3. Γενική άποψη της ανασκαφής προς Ν.